

- Beispielhafter Auszug aus der digitalisierten Fassung im Format PDF -

De plantis hybridis sponte natis.

Christian Julius Wilhelm Schiede

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](#) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

D E

PLANTIS HYBRIDIS

SPONTE NATIS

DISSERUIT

Gen. 50

CHR. JUL. GUIL. SCHIEDE,

PH. D.

CASSELLIS CATTORUM,

IN COMMISSIS OFFICINAE KRIEGERIANAE.

TYPIS ORPHANOTROPHEI REFORMATI.

V I R O

SUMMO HONORIS CULTU PROSEQUENDO

ADOLPHO GOTTSCHED,

HASSIAE ELECTORI A CONSILIIS BELLICIS,
ORDINIS LECNIS HASSIACI EQUITI, SOCIETATIS
WETTERAVICAE MEMBRO HONORARIO,

RERUM NATURALIUM

CULTORI FELICISSIMO,

FAUTORI SUO MAXIME COLENDΟ,

H A S C E P A G E L L A S

G R A T A P I A Q U E M E N T E

OFFERT

AUCTOR.

Sedulae observationes, per multas annorum series
continuandae, et experimenta, caute et sollerter
instiuentia, perducent nos tandem ad plenam veri-
tatem, ad quam itaque consequendam omnibus viri-
bus est enitendum. Gmelin, Sermo acad. de nov.
veget. exortu. p. 82.

INTRODUCTIO.

Jam per aliquot annos consilium mecum tuli, quae de plantis hybridis sponte proventis in variis Germaniae Italiaeque regionibus observaverim, publici iuris faciendi; quod jamnunc non sine aliqua sollicitudine peregi. Quanquam enim non desunt botanici, iisque celeberrimi, qui de plantis hybridis arte nactis egregie scripserunt, plurimique et spontaneas provenire haud amplius abnegant: nullus tamen nuperius de hisce speciatim egit. Quae res non levissimi momenti esse mihi videor, quum, si plantas hybridas cum speciebus legitimis commutaveris, sanctissima illa naturae norma, qua formas plantarum intra certos fines includere solet, nimis obscurari videatur.

Itaque haud abs re duxi, si de plantis hybridis sponte proventis, et proprias observationes, et quas viri celeberrimi ac amicissimi mecum

communicaverint, et denique quas in variis botanicorum scriptis relatas invenerim, collectas digererem. Primum autem satisfaciendum est officio gratiarum agendarum iis, qui vel plantis vel observationibus benevole communicatis vel quocunque alio modo faverunt incoepitis nostris. Tum rationem et ordinem, quos in opusculo nostro secuti sumus, brevibus exponamus.

Quod hybridarum plantarum denominacionem attinet, illos secutus sum, qui earum nomen ex coniunctis parentum nominibus composuerunt, ita ut jam exinde a veris speciebus discernantur.

In dispositione earum systematica non parum dissident botanici, quas quum alii alteri parentum tanquam varietates subjunixerint, alii inter species enumerare haud dubitaverint. Quarum utraque methodus, meo saltem judicio, probari nequit. Quamvis enim minime in systematisbus praetereundae sunt, tamen, ut infra demonstrare conabimur, et a speciebus et a varietatibus sedulo distinguendae sunt.

Cuilibet stirpi hybridae diagnosis peculiaris est adaptanda, quae, ubi forma ejus magis sibi conatur, ut in sterilibus caseo videtur facile

invenitur; ubi vero inter utriusque parentis formas plus minusve vacillat, ut in fertilibus, medium formam exprimere debet. Quales diagnoses saepe justo arctiores esse oportere, facile apparet; sed eidem vitio quis nescit quamcumque etiam specierum paulo variabilium diagnosis esse obnoxiam? Me tamen plantis hybridis in hoc opusculo enumeratis diagnoses non addidisse, nemo vituperabit, qui perpensit, justas plantarum diagnoses nonnisi ex integrorum generum consideratione proficisci posse.

De synonymia quae moneam non habeo. Eo digniores consideratu sunt hybridarum plantarum stationes, quum jam consortium, praecipue in annuis et biennibus, certiores saepe praebeat hybridae progeniei notas. Nam ubi inveniuntur eodem loco duae species satis inter se affines, nihilominus certis characteribus distinctae, et cum iis planta una vel altera, eaque haud raro sterilis, inter utramque ita intermedia, ut aequo iure pro varietate vel utriusque vel ob id ipsum neutrius haberí queat: talia specimina specierum iis associatarum hybridam esse prolem, jam summa probabilitate autem licet. Quae quo saepius sub iisdem con-

ditionibus, nec usquam alias, revertuntur, eo similius vero fit, esse hybridae. Ex quibus patet, qua diligentia et accuratione opus est in stationibus plantarum hybridarum indicandis.

Haud minorem diligentiam adhibui in describendis hybridis; nec botanicos offensurum esse arbitror, me hic descriptionibus comparativis usum esse, solito quidem longioribus, sed in hujuscemodi argumento maxime si quid video necessariis.

Huic parti descriptivae praemittenda visa est pars historica, qua, quae hucusque de plantis hybridis, non solum sponte natis, sed etiam arte productis, et observarint et existimarint botanici, recensui. Paucissimas denique addidi propositiones ex hybridis sponte observatis collectas, quum quamvis appareat, physiologiam quondam non parum emolumenti ex plantarum hybridarum sponte cretarum observationibus nacturam esse; meliores tamen observationes nondum ita multiplicatae sint, ut leges universales inde derivare auderem.

SCRIPTORUM DE GENERATIONE PLAN- TARUM HYBRIDA PER- LUSTRATIO.

Historia hybridarum plantarum generationis cum doctrina de sexu arcte cohaeret. Anteaquam sexus plantarum innotuerit, hybridam earum generationem observari nequissimum per se intelligitur.

R. J. Camerarius, botanicorum, qui de plantarum sexu dilucide disseruerunt, primus, in celeberrima sua epistola ¹⁾), quanquam non nisi plantarum cum animalibus analogia inductus, jam anno 1694 quaerit: an et quam mutatus inde prodeat foetus, si femella vegetabilis imprægnari possit a masculo diversæ speciei?

¹⁾ J. G. Gmelin sermo de novorum vegetabilium exortu; cui adnexa est Camerarii de sexu plantarum epistola. Tübinger, 1749.

(l. c. p. 143). Hic itaque procul dubio primus fuit, qui de hac re egit.

Linnaeus in dissertatione de Peloria ²⁾ anno 1744 jam non de generatione plantarum hybrida dubitat, et eam experientia in Tulipis doceri dicit, quum si flores a diversi coloris flore foecundati sint, semina ex his generata flores produxerint versicolores. Brassicam pariter eamque albissimam semina saepe generare Brassicae coeruleae vulgatissimae, quod accideret, si haec in vicinia illius ea florescente crevisset (l. c. p. 70).

J. G. Gmelin in sermone supra citato anno 1749 Tuliparum exemplo aliam experientiam adjungit de Delphiniis duobus Sibericis, e quorum seminibus aliae tres satis distinctae formae progerminassent, quas e mutua illarum foecundatione, quae in vicinia plantatae essent, ortas putat (l. c. p. 80).

Fusius hanc rem Linnaeus anno 1751 in dissertatione de plantis hybridis ³⁾ tractavit. Etsi negari nequeat, hanc disquisitionem multo minus observationibus fundatam esse, quam

²⁾ Amoenit. acad. Vol. 1. p. 55. ed. Schreberi.

... und die nächsten 10 Seiten ...
... and the next 10 pages ...

ramigeri quadrat, ut cel. Koch, qui idem esse autumat, libenter assentiam.

C a u l i s, quantum ex ramo dijudicare licet, altus ramosus, leviter tomentosus. **F o l i a**, quae in V. thapsiformi decurrentia, valde tomentosa; — in Lychnitide superne glabriuscula, inferne albido-tomentosa sessilia; — in hoc hybrido, radicalia a me haud visa, caulinata oblongo-lanceolata inaequaliter crenata parum decurrentia, utrinque, praesertim inferne, canescenti-tomentosa, minus tamen ac in V. thapsiformi, inferiora obtusa, floralia acuminata. **F l o r u m** fasciculi inferiores remotiores, superiores approximati, omnes multiflori. Pedicelli, qui in thapsiformi brevissimi; in Lychnitide longiores; in hybrido mediae longitudinis, tomento albido obducti. **C a l y x** minor ac in thapsiformi, major ac in Lychnitide, itidem albido-tomentosus. **C o r o l l a**, in thapsiformi maxima; in Lychnitide parva; in hybrido diametri fere uncialis extus pubescens suaveolens. **F i l a m e n t a** omnia albido-barbata. **C a p s u l a s** nec vidi, nec perficere videtur, quum et cel. Schräderi icon specimen ut videtur sterile exhibeat, et in descriptione a cel. viro capsulae maturae desiderentur.

7. VERBASCUM NIGRO-LYCHNITIS.

Verbasci nigri varietatem, quae quasi in Lychnitidem transit, cēl. Schultz (Fl. Stargard. Suppl. p. 15.) legit prope Stargard, am Schlossberg. Ego cum amic. Eubel prope Bruck Styriae inferioris unicum decerpsi specimen, juxta aliquot V. nigri specimina, quae magnae cępiae V. Lychnitidis var. flavae erant intermixta. Cel. Koch aestate 1824 in prato quodam ad flumen Rednitz, in confinio Erlangae, aliquot specimina legit cum parentibus, mecumque benevole communicavit hanc stirpem.

Rādix aliquot annos perdurare videtur, quum ex eadem basi plures exsurgent caules, quod secundo anno non fieri solet. Caulis, qui in V. nigro simplex vel ramis paucis auctus; in Lychnitide ramos multos floriferos gignit; in hocce hybrido parum ramosus. Folia, quae in nigro ovato-cordata subtus pubescens, inferiora petiolata; — in Lychnitide supra glabriuscula, subtus albido-tomentosa, inferiora ovali-oblonga obtusiuscula, in petiolum attenuata, superiora acuta; — in hybrido latiora ac in hoc et minus albido tomentosa, subtus cordata ut in illo. Flores

fasciculati ut in parentibus. Calyx tomentosus fere Lychnitidis. Corolla parentum. Filamentorum barba dilute violacea, nec alba ut in Lychnitide. Capsulas nec in meo specimine, etsi jam paene defloruerit, nec in Kochiano vidi.

8. VERBASCUM SINUATO-PULVERULENTUM.

V. HYBRIDUM Brot. foliis caulinis subdecurrentibus utrinque tomentosis, caule ramoso, floribus subpedunculatis glomeratis, glomerulis tribracteatis. Brot. Fl. Lus. 1. p. 270. (ex Schultes Syst. veg. 4. p. 357.).

Rarissima, hybrida ex sinuato et pulverulentō. Ad sepes et in umbrosis glareosis circa Conimbricam legit Brotero.

* * *

Verbascum medium inter Thapsum et Lychnitidem, quod pro hybrido habet, se semel cum parentibus legisse ad me scripsit cel. Koch.

Verbascum pulverulentum β . nigro-pulverulentum e polline V. nigri ut videtur enatum, gaudet habitu pulverulenti, at foliis magis conspicua crassatio, radice libra petiolata, caule ne-

tiolisque purpureis, staminum villo violaceo.
Smith Fl. Brit. 1. p. 251.

D I G I T A L I S.

Nil certi de hujus generis hybridis afferre possum. Ne unicum quidem vidi, nec certas observationes de spontaneis invenio. Genus autem hybridae generationi esse proclive e Koelreuteri experimentis patet, nec non hybridas spontaneas provenire, existimat cel. Candolle (Suppl. de la Fl. franc. n. 2664. p. 411.).

R H I N A N T H U S.

Cel. Wallroth (Sched. crit. n. 266. p. 519.) se unicum ex millibus multis Rhinanthi minoris speciminibus vidisse affirmat, caule dentibusque labii superioris subcoloratis, hydridam sine dubio, ut ei videtur, prolem, patre Rh. minore, matre majore.

S T A C H Y S.

9. STACHYS PALUSTRI - SYLVATICA?

ST. AMBIGUA Sm., verticillis sexfloris, foliis 11. sinibus cordatis petiolatis, caule fistuloso

Engl. bot. V. 30. t. 2089. Hook. Fl. Scot. P. 1.
p. 183. Wahlberg in His. Ant. fasc. 3. p. 79. ²²⁾.

Cell. Borrer et Hooker eam legerunt in cultis insularum Orkneys dictarum; hic, etiam in Scotia septentrionali minime raram esse, affirmat. Cel. Weatherhead eam in loco paludoso prope Habbies How legit. Specimina Weatherheadii secundum cel. Smithium ad St. palustrem magis accedunt; Borreri autem et Hookeri Stachydi sylvaticae similiora. Cel. Wahlberg eam legit leucae quadrantem a Rörvig in via versus Elstad Norvegiae. Primam notionem hujus plantae ab amic. Zuccarinio accepi, qui unico loco et quidem diametri vix decem passuum, in horto Anglicō dicto, prope Monachium legit. Dein et ego eodem loco observavi cum Stachyde sylvatica; Stachydem palustrem autem nonnisi loco ducentos et quod excurrit passus remoto vidi. Quam ob reī, an hybrida sit, adhuc incertus haereo; interea moneam, esse perennem, aequē ac plantae, quas pro parentibus habeo. Nonne igitur Stachydem palustrem quondam eodem loco crevisse, post hybridae ortum vero

²²⁾ Anteckningar i Physik och Geognosi under Resor uti Sverige och Norrige, af W. Hisinger.

aliquo casu interiisse putares? Quae qualia-
cunque se habeant, descriptionem hic addam.

Caudex intermedius in planta hy-
brida, ut in parentibus, repens. **Caulis**
2—3-pedalis, ut in Stachyde palustri, fistulo-
sus, nec, ut in sylvatica, medulla farctus.
Folia in St. palustri breviter petiolata ob-
longa, basi subcordata, crenata, crenis obtu-
sissimis; in St. sylvatica longe petiolata ovato-
cordata grosse serrata, serraturis praesertim
foliorum superiorum acutis; — in hybrida
evidenter at minus longe petiolata ac in sylva-
tica, oblonga, basi cordata, grosse serrata,
serraturis acutis fere ut in sylvatica. **Florum**
verticilli in omnibus plerumque sexflori, in
palustri, inferioribus exceptis, densi; — in
sylvatica multo remotiores; — in hybrida
minus densi ac in palustri, minus remoti ac in
sylvatica. **Corolla** in palustri minor pallide
purpurea; in sylvatica paulo major, obscure
sanguineo-purpurea; in hybrida magnitudine
fere palustris, saturatius purpurea ac in hac,
pallidior ac in illa. **Semina** perfecta non
vidi et vix perficere videtur, quum per duos

plantae foetidus ut in sylvatica, nec tam gravis; diversus tamen est ab odore multo mi-
tiore St. palustris.

P H Y T E U M A.

10. PHYTEUMA SPICATA $\beta.$ HYBRIDA NIGRO - ALBA.

Notissimum est, varietates existere, quae florum colore adeo sibi constant, ut a nonnullis botanicis varietatum constantium nomine insignitae sint. His maximo jure Phyteumae spicatae varietates alba et nigra adnumerantur, quae omnibus notis characteristicis ita inter se conveniunt, ut forsitan nonnisi florum colore distingui queant. Etsi utramque, tam in agro Gottingensi et Cassellano, quam aliis Germaniae regionibus frequentissimam inveni, ne unquam eas in uno eodemque loco simul observare mihi licuit, nisi aestate anni 1824, et quidem in via, qua iter ab rupibus Rosstrappe ad pagum Bennekenstein. Hic primo varietatem albam, nec nigram, dein nigram, nec albam vidi; sed ubi utraque varietas convenerat, duo observavi specimina, quae ob colorem flo-

rum **coeruleum** ex mutua varietatis **albae** atque **coeruleae** foecundatione orta autumo, et propter similitudinem cum diversarum specierum hybridis hic praeterire nolui. Descriptio autem superflua foret, quum unicum, quantum observare licuit, discrimin possumus esse in colore. Nonnisi florentem vidi, nec fructificantem; semina autem perficere nullus dubito²³⁾).

C N I C U S.

11. CNICUS ACAULI - OLERACEUS.

CIRSIUM INERME, radicibus teretibus congestis, pinnis foliorum semibilobis, ramis unifloris β. flore albo. Hall. En. pl. Gott. p. 360. hujus loci videtur.

²³⁾ Memorabile hybridae progeniei ex diversi generis plantis exemplum narrat cel. L. C. Treviranus (Verm. Schr. B. 4. S. 127.). In horti botanici Rostochiensis areola quadam anno 1813 satae erant **Campanula** divergens et **Phyteuma betonicaefolia** Vill. Subsequenti anno utraque floruit et e seminibus, in eadem areola sponte germinatis, cel. vir observavit plantas, quae quoad folia, caules, indumentum et inflorescentiam **Campanulam** divergentem valde aemulabantur, calycis vero sinubus non reflexis corollaque ad basin usque in lacinias quinque angustas partitam ambigenam originem satis aperte

CARDUUS, foliis lanceolatis amplexicaulibus, serraturis spinoso setaceis, capitulis triphyllis. La Chenal Obss. bot. in Act. Helv. Tom. 4 p. 294. t. 16.

CIRSIUM, foliis ciliatis semipinnatis, pinnis angulosis spinosis, superioribus amplexicaulibus. Hall. hist. n. 176.

CNICUS LACHENALII, foliis amplexicaulibus pinnatifidis glabris, laciniis inciso-bifidis dentatis, margine et apice praesertim longe spinulosis, caule ramoso, calycibus oblongis bracteatis. Gmel. Fl. Bad. Tom. 3. p. 380. — Schweigg. et Koerte Fl. Erlang. (*Cn. rigens*)?

CIRSIUM RIGENS, foliis semiamplexicaulibus, basi aequalibus oblongo-lanceolatis ciliato-spinosis dentato-pinnatis, pinnis ovatis subbilobis planis, pedunculis unifloris exsertis, calycibus foliolis oblongo-lanceolatis (ternis) suffultis, squamis calycinis interioribus lanceolatis exteriores ovatas superantibus. Wallr. Sched. crit. Tom. 1. p. 446.

monstrabant, nec unicum e permultis seminibus ab iis collectis postea germinavit. Floris figura

Cel. La Chenal in Helvetia in pascuis macilentiis ad Birsam trans fluentum inter pontem majorem et locum das Schänzlein dictum unico loco juxta dumeta legit non copiose et pro Carduo tatarico L. determinavit. Tam descriptio, quam icon exacte cum pl. Gottingensi convenient. Cell. Schweigger et Koerte, si Cnicus rigens Fl. Erlang. huc referendus, in colle prope die Wunderburg Fl. Erlangensis rarissime repertum adnotant. Specimen ab am. Zuccarinio prope Streitberg Fl. Erlang. lectum hujus loci videtur. Cel. Wallroth in pratis editoribus ad Rossleben et aliis agri Thuringiaci locis passim invenit. Hanc plantam a mea non esse diversam, cel. vir ipse affirmat. Mihi aestate 1823 in prato quodam procul via, a Gottinga ad pagum Rohringen ducente, cum amicō E. Meyer, J. Vahl et Girtanner magna copia obvius fuit et ob magnam ambiguitatem primo obtutu hybridam progeniem ex Cnico oleraceo et acauli ortam esse videbatur, etsi hunc nondum observaverimus. Mox autem in eodem prato hunc etiam invenimus, et quidem ubi major hybridorum copia erat, ibi praesertim oleraceo intermixtum. Iterum inveni hunc